

EN KULTURINNSATS I ET PRIMITIVT FOLK AV JOHAN NYHAGEN

Da misjonærer for første gang kom til santalene for å forkynne evangeliet om Jesus Kristus, fantes det ingen litteratur på det santalske språk. Ingen bok, intet blad, eller trykksaker av noen slags (på santali) hadde funnet veien til de tusener av santallandsbyer spredt ut over flere av Indias provinser.

Når derfor santalfolket i dag har et skriftspråk og en litteratur — selv om den er temmelig beskjeden — skyldes det utelukkende den kristne misjon. Her er gjort en kulturinnsats av rang, et arbeid til gagn for hele folket. Gjennom slektene som kommer, vil dette storverk tale sitt stille, sterke språk om at kristendommens komme til santalfolket i virkeligheten betydde en kulturrenessanse.

Santalfolket hører til dem man pleier å betegne som Indias urfolk. De vandret inn i India lenge før arierne, som jo ellers utgjør hovedtyngden av befolkningen derute. Ja, man mener at de endog var der før dravidene, som utgjør den andre store folkegruppen i India, og som antagelig kom til landet et par tusen år før arierne. Santalene, og andre folkeslag som er beslektet med dem, omtaler man gjerne nå som *mundafolkene*. I eldre litteratur brukes betegnelsen *kol* eller *kolarer*. Selv bruker de å kalle seg *kherwarer*.

I alt utgjør denne gruppe ca. 5 millioner. Derav utgjør santalene omkr. 3 millioner. De andre beslektede folk er forholdsvis mindre grupper. Disse urfolk taler språk som er av helt annen opprinnelse enn de store kulturspråk i India. Mens hindi, bengali etc. er deklinasjonsspråk, er mundaspråkene agglutinerende. Den grammatiske struktur er totalt forskjellig. Man har stilt denne indiske språkgruppe sammen med *mon-kmer*-språkene i Bak-India og *annamittisk* i Indo-China, og betegner dem da gjerne som den *austriske* eller *austro-asiatiske* språkgruppe. Det er i vår tid særlig pater W. Schmidt,

den verdenskjente religionsforsker, som har slått til lyd for en slik gruppering, men noe bevis for et historisk slektskap er ikke levert.

Da misjonene begynte å arbeide blant de større folkegrupper i India, kunne de benytte seg av til dels rikt språkmateriale som allerede forelå. Enkelte av språkene hadde vært brukt i skrift i århundrer og hadde en eldgammel litteratur. Ikke minst kunne de gjøre bruk av den religiøse terminologi som forelå, selv om dette naturligvis også hadde sine vanskeligheter. Hos santalene derimot måtte man begynne på bar bakke.

Den første som, så vidt vi vet, forsøkte å bruke santali i skrift var den amerikanske baptistmisjonær, pastor J. Phillips. Han arbeidet ikke i Santalistan, men i provinsen Orissa, sør for Santal Parganas. Der støttet han også på santalene. Han forsøkte seg med oversettelse av enkelte av evangeliene, og utga i 1852 en grammatikk, «An Introduction to the Santal language». Noen år senere kom et lite vokabular eller en ordliste som var samlet av pastor E. L. Puxley i det engelske kirkemisjonsselskap (CMS) nord for Santalmisjonens felt. Disse to små, og i og for seg ikke særlig betydelige, arbeider kan tjene som eksempel på hvordan misjonærer blant santalene, til forskjell fra dem blant kulturfolkene, måtte begynne fra grunnen av.

Spørsmålet om et alfabet meldte seg så snart man gikk i gang med å skrive noe. Pastor Phillips, som levde i trakter hvor bengali var kjent, brukte de bengalske bokstavene. Bengalalfabetet er en tilpassing av sanskritalfabetet. Sanskritalfabetet, eller devanagri som inderne kaller det, ligger for øvrig til grunn for atskillige alfabet-systemer i India. Når det gjelder bengalalfabetet, så kunne det på mange måter egne seg bra for santali. Santali følger stort sett hva man kan kalle en felles indisk fonetikk, og det vil bl. a. si at man trenger mange flere bokstaver enn det latinske alfabet eier, for å få fram de lyder som er fonetisk relevante. Men vanskeligheten er at santali har lyder som er spesielle for dette språk, og som det ikke fins tegn for i det nevnte alfabet.

Da Skrefsrud begynte sitt litterære arbeid blant santalene brukte han også bengalalfabetet. Men etter å ha forsøkt det et par år, ga han det opp, og innførte de latinske bokstaver, med en del diakritiske tegn, prikker og streker over og under bokstavene, for å angi de

spesifikke indiske og santalske lyder. Skrefsrud er for øvrig den som har æren av å ha påvist karakteren av visse for mundaspråkene særegne lyder. På norsk pleier vi å kalle dem halv-konsonanter, på engelsk «checked consonants». I skrift gjengis de ved den tilsvarende fulle konsonant og et apostrof (k', c', t', p').

Etter det som her er sagt om forholdene blant santalene, vil det være innlysende for enhver at den litterære oppgave som våre pionérer var stilt overfor, var ganske annerledes omfattende enn den mange av deres kolleger blant kulturfolkene derute sto overfor. Oppgaven ble en dobbelt. For det første det man kan kalle den forbedrende del. Den besto i å bearbeide santalspråket i grammatikk og ordbøker. Dernest å samle sammen det som fantes av «litteratur» på folkemunne, tradisjoner, folkeeventyr, ordspråk, gåter osv. Bearbeide dette materiale, og om mulig få det trykt, for derved å skape basis for en kristen litteratur.

Den andre siden av oppgaven var så å skape en kristen litteratur, enten den nå besto i oversettelser eller originale bidrag. Disse to sider av oppgaven har gått hånd i hånd hos pionérene. La oss først se litt mer i detalj på den første del av oppgaven.

I

Det som da først må nevnes er Skrefsruds grammatikk som kom i 1873, seks år etter grunnleggingen av Benagaria (Ebenezer) misjonsstasjon, men som i manuskript var ferdig allerede i 1871. Den fikk grunnleggende betydning for alt senere arbeid med språket. Hva der kan innvendes mot den, er at han har forsøkt å presse et agglutinerende språk inn i deklinasjonsspråkenes nomenklatur, og følgen er at man får noen paradigmer så kolossale at det kan ta pusten fra noen hver. Bare *bøyningsmønstrene for verbet* opptar 250 sider i hans grammatikk. Den er ellers et meget grundig og godt arbeid, og det er helt ufattelig at han, etter knapt fire år blant folket, kunne skrive et slikt verk. Den var skrevet på engelsk.

På grunnlag av Skrefsruds grammatikk utarbeidde den svenske misjonær E. Heuman, senere biskop i tamulkirken i Sør-India, en kortere avhandling på svensk om santalspråket som skaffet ham

doktorgraden ved Københavns Universitet. Den er ikke på mer enn 82 sider, men er fra et pedagogisk synspunkt å foretrekke.

Hvilken oppsikt pionérenes litterære arbeid på det tidspunkt hadde vakt, fremgår av det faktum at denne avhandling ble trykt av Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab etter initiativ av en komité, som var dannet her i Skandinavia, til fremme av litteratur på santali. Mange fremtredende forskere i det hele var medlemmer av denne komité.

Et annet arbeid av Skrefsrud er en bok som på santali har titelen «Horkoren Mare Hapramko reak' katha». På engelsk: «The Traditions and Institutions of the Santals.» Den kom i 1887, og er senere kommet i flere opplag. Det er en nedtegning etter diktat fra en gammel guru (lærer). Den inneholder en skapelsesberetning. Videre tradisjonene om santalenes vandringer, fra de ble skapt til de havnet i Santalistan. Dessuten en mengde opplysninger om deres seder og skikker, deres gudstro og tilbedelse.

Bodding har levert en oversettelse til engelsk med opplysende fotnoter. Den ble utgitt av Oslo Etnografiske Museum i 1942, under redaksjon av prof. Sten Konow.

Boken er av uvurderlig betydning for dem som vil lære folket nærmere å kjenne, og det vil jo i første rekke si misjonærene. For etnologer har den stor interesse, men også for folket selv er den av stor betydning, etterat de gamle guru'er for det meste nå er forsvunnet.

Skrefsrud begynte tidlig å samle ord og uttrykk til et leksikon, men det var ikke lett for ham å ta den nødvendige tid til å bearbeide materialet. Han hadde hendene fulle av annet arbeid, og var av naturen impulsiv, aktiv og utadventt. Etter hvert forsto han at han aldri ville få ro nok på seg til å gjøre leksikonet ferdig.

Da Bodding kom ut i 1890, var Skrefsrud derfor rede til å gi over alt litterært arbeid til ham, så snart han kunne overta. Allerede i studietiden hadde Bodding lagt for dagen stor interesse og gode evner for språk. Visstnok var det teologi han studerte, men filologien lå nok hans hjerte nærmere. Og ellers drev han på med etnografiske og medisinske studier. De omfattende interesser som allerede gjorde seg gjeldende da, kom enda tydeligere fram under hans lange opp-

hold i India. Han tilegnet seg i virkeligheten ganske grundige kunnskaper innenfor flere disipliner, og var noe av en polyhistor i slekt med flere andre av misjonshistoriens pionérer.

Skrefsrud hadde samlet omkr. 13 000 ord. Hele dette materialet ga han i 1903 over til Boddning. Men lenge før den tid, var Boddning i gang med å samle på ord og uttrykk. Han hadde utpreget samlermani. Gjennom hele sitt lange liv drev han på, og det resulterte da også i at det leksikon han så vidt fikk ferdig før han døde, inneholder ca. 35 000 ord. De siste 10 år av sitt liv som misjonær brukte han for en vesentlig del til å gjøre manuskriptet ferdig og se det vel gjennom trykken.

Det leksikon han fikk ferdig, er da heller ingen vanlig ordbok. Med stor rett kan det kalles en *ensyklopedi om santalsk folkeliv*. Foruten de forskjellige ord, med mange eksempler på deres bruk, er der gitt etymologiske opplysninger, så langt dette var mulig. Seder og skikker er behandlet ganske inngående, ja nærsagt alt som har interesse blir omtalt.

Det er skrevet på engelsk, og utgjør fem store bind på tilsammen 3406 foliosider. Første hefte kom i 1929, og trykkingen var endelig ferdig i 1936, to år før Boddnings død. Det er trykt i Oslo i A. W. Brøgger's Boktrykkeri A/S.

Til alt hell både for Santalmisjonen og forfatteren påtok Det Norske Videnskapsakademi seg å utgi dette hans livsverk. I sin minnetale om Boddning i Videnskapsakademiet sier prof. Sten Konow om dette kjempeverk: «Selve leksikonet er blitt omtalt med berømmelse i den vitenskapelige presse og kan trygt betegnes som enestående i den språklige litteratur som vedrører India. Ikke bare forfatteren og boktrykkeren, men også vårt akademi har ære av det.»

Et annet stort arbeid fra Boddnings hånd er hans samlinger av santaleventyr. Et mindre hefte kom i 1924, trykt av Kristiania Etnografiske Museum, samtidig som der kom en samling på misjonens forlag i India. Men dette var bare en forsmak på hva Boddning hadde av materiale.

I 1925–29 kom hans store samling «Santal Folk Tales» i 3 tykke bind, utgitt av Instituttet for Sammenliknende Kulturforskning. Hvert bind er forsynt med santalsk tekst, engelsk oversettelse, og en

masse verdifulle fotnoter. Dessuten har samlingen et meget interessant forord av prof. Sten Konow.

Disse eventyr er nedskrevet i hva man kan kalle «klassisk» santali. Det er talespråket slik det lyder fra typisk illitterære menneskers munn, mennesker som lite i tenke- og uttrykksmåte er påvirket av fremmede språk, men som for øvrig har et grundig kjennskap til sitt eget språks uttrykksmidler og vokabular. For folkelivsgranskeren er denne samling av spesiell interesse, men også for misjonæren som skal arbeide med språket, gir den verdifullt materiale. Her får man også et godt innblikk i santalsk mentalitet. Samlingen kan hjelpe en i den vanskelige kunst å tenke «svart» eller «brunt».

Det er ikke mulig å gå i detaljer med alt Bodding har publisert. Det sikter heller ikke denne artikkel på. Men to verker til må nevnes noe mer utførlig. Det første er hans grammatikk. Han hadde planlagt den i 3 bind, men han fikk aldri det tredje bindet ferdig, så det er to bind som foreligger. Det første er en fonetikk. Den er av en kjent språkforsker betegnet som noe enestående, for så vidt som det er det første egentlig vitenskapelige arbeid over fonetikken i noe moderne indisk språk. Bind to er en morfologi. Aldri har språket vært gjenstand for en så grundig analyse som i denne formlæren. Etter fagmenns dom vitner den om en langt dypere forståelse av språkets struktur enn f. eks. Skrefsruds arbeid. Bind tre skulle ha omfattet syntaksen. Men det kom altså ikke.

Boddings grammatikk er blitt betegnet som en bok for språkforskere til vitenskapelig studium, og det må innrømmes at den ikke akkurat egner seg som lærebok for nybegynnere. For å få det rette utbytte av å studere den, kreves der visse filologiske og fonetiske kunnskaper. Dessuten er den svært omfattende. Bodding skulle helst ha alt med. Og santali var riktig noe å prøve hans grundighet på. Fonetikken er på 160 sider. Bl. a. har den røntgenbilder av en santaltunge når spesifikke vokaler uttales. Han tok en gammel tannløs santal med seg til Calcutta, smurte tungen hans inn med Vismut-karbonat, så den skulle komme fram på bildene, og lot ham uttale vokalene mens bildene ble tatt. Formlæren er på 336 sider og inneholder mye nytt i forhold til tidligere arbeider. Likevel er det slik at den som alvorlig vil forsøke å trenge inn i santalspråkets mange finesser, finner

at der er sider ved det som selv Bodding ikke har behandlet. Karakteristisk nok kaller Bodding ikke disse bøker rett og slett grammatikk, men «*Materials for a Santali Grammar*». Han følte nok selv at det var noe mangelfullt ved den systematiske og pedagogiske side av arbeidet. Et konsentrat av disse større bøkene utga han i 1929 med tittelen: «*A Santali Grammar for Beginners*».

Til slutt skal nevnes et verk i 3 bind utgitt av Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta, med tittelen «*Studies in Santal Medicine and Connected Folklore*». Det første bind inneholder uhyre interessant stoff om santalenes syn på sykdom, og overtro i den forbindelse. Bind to er en samling på over 300 resepter på medisin. Det dreier seg for en vesentlig del om planter og røtter som de mener er av verdi. Bodding har møysommelig funnet fram til de latinske betegnelser for dem alle, slik at hans arbeid kan komme fagfolk til gode. Bind tre omhandler folkets levemåte og landsbyforhold. Generalsekretæren for Royal Asiatic Society of Bengal, B. S. Guha, sier, i forordet til dette bind, om hele samlingen: «Den inneholder enestående rike detaljerte opplysninger om santalenes sed, skikk og tro,» og føyer til at Bodding med dette arbeid har satt en standard for etnologer som det skal bli vanskelig for noen å nå opp til.

Posthumt kom der i 1940 enda et bind fra Oslo Etnografiske Museum. Det inneholder en samling gåter på ca. 250 nummer, og dessuten en del eventyr som belyser heksevesenet blant santalene.

For øvrig leverte Bodding bidrag til forskjellige lærde selskaper og tidsskrift i India. Han var bl. a. et år president for Indian Science Congress, og i flere år sekretær for Royal Asiatic Society's antropologiske avdeling.

Alt som hittil har vært nevnt, dreier seg om litterært arbeid som man fra misjonssynspunkt vel må kalle forberedende. Nå kunne noen spørre: Er det riktig av en misjonær å bruke så meget av sin tid og kraft på ting som ikke i første omgang er misjonsarbeid? Til det må man svare, at hvis man ser det som her er gjort i en større sammenheng, er det vel ingen tvil om at det har hatt stor betydning også for det direkte misjonsarbeidet. Man skal ikke undervurdere den breddevirkning en slik innsats fra misjonens side kan ha når det gjelder å kristne santalfolket.

Dernest er det innlysende at verker som Boddings leksikon og grammatikk er grunnvollen under alle våre bestrebelse både med munn og penn. Kommende slekter av misjonærer (hvis der blir noen) og santalene selv, vil her finne uvurderlig hjelp.

Det er nok så at der alltid vil eksistere noe av et spenningsforhold mellom de to sider av oppgaven. Ja, selv det å sitte ved skrivepulten år ut og år inn, om det endog er for å skape direkte kristelig litteratur, kan nok føles som noe av et problem. At Bodding selv har levd i denne spenning, kom så gripende fram i en liten avskjedstale han holdt til sine kolleger blant misjonærene da han forlot misjonsmarken for godt i 1934. Etter å ha sett tilbake på sin 44 årige innsats blant santalene, sa han: «Kunne jeg leve mitt liv om igjen, ville jeg bruke min tid til å gå fra landsby til landsby og fortelle dem om Jesus.»

Vi må jo likevel være dypt takknemlige for at Bodding fikk gjøre nettopp den innsats som han gjorde. Til den var han på en spesiell måte utrustet. Og gjennom dette sitt litterære storverk vil han, også nå etter sin død, få være med å dyktiggjøre dem som skal bringe evangeliets budskap til santalfolket.

II

Hånd i hånd med den grammatiske og leksikalske bearbeidelse av santalspråket gikk anstrengelser for å skape en kristelig litteratur. De fleste misjoner som virker blant santalene, har her ytet sine bidrag.

Det ville imidlertid føre for langt å gi en utførlig bibliografi. For den som er nærmere interessert, kan henvises til en artikkel av misjonær H. P. H. Kamppe i Nordisk Missions-Tidsskrift. Den har titelen «Santalsk litteratur» og kom i 1933 som særtrykk av dette tidsskrift. Den trenger jo nå supplerung.

Hensikten med denne artikkel er å se noe mer i detalj på enkelte av de viktigste bidrag som skriver seg fra Skrefsruds og Boddings hånd. Det er jo disse to som i første rekke er skaperne av den kristelige litteratur på santali. Det vil gi oss et innblikk i hvilke vanskeligheter man står overfor, og åpne øynene for hvilken kjempeinnsats de i virkeligheten har gjort.

Det som da først og fremst må nevnes, er arbeidet med bibeloversettelsen. Da Bodding kom ut til India i 1890, var de 10 bud, innstiftelsesordene ved dåp og nattverd, og den gamle tekstrekke av evangelie-perikoper alt som forelå trykt i Santalmisjonen. Men CMS nord for oss, som allerede i 1860 begynte sitt arbeid blant santalene, hadde på det tidspunkt utgitt Det nye testamente og salmene.

Det er eiendommelig og noe av et mysterium at Skrefsrud som allerede i 1871 hadde sin grammatikk ferdig, ikke i de ca. 20 år som var gått inntil Bodding kom, hadde utgitt noen deler av Bibelen. Den forklaring som synes den mest nærliggende, er at han hadde hendene så fulle av praktisk misjonsarbeid at han ikke fikk ro på seg til å ta fatt for alvor. At dette var en medvirkende årsak er vel rimelig. Det levende liv interesserte ham uhyre. Men det slår neppe til som forklaring. Han syslet nemlig med en oversettelse av Det nye testamente temmelig tidlig. I brever hjemover omtaler han dette som et ungdomsarbeid han ikke vil vedkjenne seg eller la gå i trykken. Der må ha vært andre faktorer som også spilte inn.

Det at Bodding kom ut i 1890, stimulerte ham til å ta fatt. Han pleide å si at han ertet Skrefsrud til å begynne. I løpet av 2–3 år ble han ferdig med de fire evangeliene. Men så dro han på sin berømmelige ferd til Amerika, og da han kom tilbake derfra, ble det lite av hans oversettelsesarbeid. Han gjorde ferdig 3–4 kapitler av Apostlenes Gjerninger. Det var det hele.

Det ble Boddings oppgave å arbeide videre. Han hadde Det gamle testamente ferdig oversatt i 1902. Deretter tok han fatt på det som sto igjen av Det nye testamente. Førsteutgaven av Det nye testamente forelå fra trykkeriet i 1906, men trykkingen av Det gamle testamente tok av forskjellige grunner lang tid. Det kom først i 1914.

Som tidligere nevnt hadde CMS gitt ut Det nye testamente, men Skrefsrud ville ikke høre tale om å bruke det. Han sparte ikke på uttrykkene når det gjaldt å karakterisere Taljhariversjonen, som CMS oversettelsen går under navn av.

Da arbeidet med oversettelsen ble tatt opp for alvor av Skrefsrud og Bodding, ble der gjort mange forsøk på samarbeid. De fleste var vel klar over at Skrefsrud var den egentlige autoritet. Men alle forsøk på samarbeid strandet. Følgen var at vi har to versjoner av Det

nye testamente som begge er anerkjent og utgitt av British & Foreign Bible Society, Calcutta. For Det gamle testamentes vedkommende eksisterer bare én utgave, som altså er Boddings oversettelse.

Den som forsøker å sette seg noe nærmere inn i de to oversettelser av Det nye testamente, vil ikke være i tvil om at Skrefsrud og Bodding har levert det grundigste og beste arbeid. Det er også helt naturlig. Det er ikke mange misjoner som blant sine pionérer får språkmenn av slike dimensjoner. Den anglikanske misjonær, pastor Cole, var ansvarlig for CMS utgaven. Han sies å ha oversatt fra hindi og engelsk, og altså ikke lagt den greske tekst til grunn. Allerede det er jo avgjørende. Men dernest har han vært av den mening at når det gjaldt oversettelse av Den hellige skrift, måtte man ty til ord og vendinger av noe mer høytidelig klang enn vanlig santali. Hans kjennskap til hindi har nok også hatt sitt å si i den forbindelse. Det har vært sagt at CMS oversettelsen skal lyde omtrent som om vi ville oversette begynnelsen av fortellingen om den fortapte sønn på følgende måte: «En *pater* hadde to *filius*'er. Og *junior* av dem sa til *pater*: *O pater*, gi meg den *portio* av *substantia* som faller på meg.»

Det er vanskelig å være enig i at det skulle være så galt. Heller ikke er det særlig tiltalende at CMS misjonærene blir omtalt som «middelmådigheter», og arbeidet deres som «slett», slik som det ble gjort i stridens hete. Men for øvrig er det jo klart at Benagariaversjonen ligger på et høyere nivå, ikke minst når det gjelder å få fram nyansene i den greske tekst. Men samtidig må man spørre om den ikke i enkelte tilfelle er *for* ordrett, slik at uttrykk og vendinger er kommet inn i teksten som ikke har hjemstavnsrett i språket.

Å oversette Bibelen til et språk som santali er et kjempearbeid, og krever spesielle forutsetninger. For det første trengtes det et godt kjennskap til grunnspråkene. Skrefsrud var jo autodidakt, og det er vel kanskje når det gjelder kjennskapet til grunnspråkene at han følte vanskeligheten størst. Her har vi muligens en av grunnene til at han ikke kom i gang med oversettelsen hurtigere enn han gjorde. Bodding hadde allerede fra studieårene interessert seg sterkt for språk, og hadde foruten det kjennskap til gresk og hebraisk som det teologiske studium ga ham, drevet studier i beslektede språk.

Men dernest trengtes det et inngående kjennskap til santali. Her

var nok Skrefsrud på mange måter Bodding overlegen, og særlig da de første årene. Men Bodding var av naturen et museums menneske, som kunne ta seg tid til studier, og iherdighet hadde han som få, så hans teoretiske kjennskap til santali ble nok med årene atskillig grundigere enn Skrefsruds.

Bodding kom som nevnt til India i 1890, og han lærte seg hurtig santali. Han var allerede med og uttalte seg om Skrefsruds arbeid med evangeliene. Ikke minst kunne han være behjelpelig med forståelsen av den greske tekst.

Men på grunn av hele språksituasjonen i India var det også ønskelig at den mann som skulle ha med bibeloversettelsen å gjøre, hadde kjennskap til de ariske språk som mest har influert santali, og som til dels tales rundt om dem. Det var bengali og hindi. Skrefsrud leste og talte begge disse språk. Bodding lærte seg også etter hvert hindi og bengali, så han kunne lese dem, og han hadde også kjennskap til sanskrit, noe som kunne komme godt med. Under hele arbeidet med Bibelen hadde han oversettelser til nevnte språk for hånden, foruten selvfølgelig de beste tekster som kunne skaffes av Det gamle testamente og Det nye testamente på grunnspråkene. I tillegg benyttet han seg av Septuaginta og Vulgata, og jevnførte oversettelser til andre moderne språk.

Det er mange ting som gjør en bibeloversettelse til santali vanskelig. Tidligere har det vært pekt på at santali er et agglutinerende språk, mens grunnspråkene er deklinasjonsspråk. Det byr i seg selv på problemer.

Videre er santali i motsetning til gresk fattig på abstrakte uttrykk. Det beveger seg mest i det konkrete og spesielle. Generelle og abstrakte begreper leter man ofte forgjeves etter. Når man på norsk sier: Jeg bærer, ja så uttaler man seg generelt. Vi sier ikke noe om måten vi bærer på. Vil vi nærmere angi måten, gjør vi det ved å føye ord til det generelle begrep. Vi definerer ved sammenstilling av ord. Santalene går den motsatte vei. De lager spesielle ord for hver måte å bære på. Men det vil jo si at bare når man kjenner alle ordene, kan man uttrykke seg korrekt. I et tilfelle som det nettopp nevnte, vil det si at man må kunne et dusin forskjellige ord. Men bruker man så et av disse ordene, så har man også sagt nøyaktig hva

man mener. Der er liten mulighet for misforståelse. I våre språk derimot er det denne generalisering som gir mulighet for misforståelser, og som også brukes for å unngå å si sannheten. Bodding er i sin grammatikk inne på interessante spekulasjoner om dette, og undres på om det er denne språkets karakter som gjorde at santalene, uberørt av kulturen, var et meget sannferdig folkeslag, men at det kanskje også var grunnen til deres mangel på fantasi.

At det her nevnte forhold bringer oversetteren mange vanskeligheter, vil enhver som har syslet med den slags arbeid forstå. Her skal bare nevnes et eksempel fra evangeliene. I Luk. 22,10 står det at Jesus sa: Se, når I kommer inn i byen, skal det møte eder en mann som *bærer* en krukke vann. Her blir man på santali nødt til å ta standpunkt til måten krukken ble båret på, for noe generelt begrep finnes egentlig ikke.

En annen vanskelighet er at man i overføringen av Den hellige skrift til santali står overfor mange begreper som santalene ikke har ord for. Hva skal man så gjøre? Der er i hvert fall tre muligheter. Man kan f. eks. låne fra de andre kulturspråk i India. Det har vært gjort i flere tilfelle. Hvis de heller ikke har noe ord som er brukelig, kan man låne fra originalspråkene og tilpasse skrivemåten etter de regler for uttale som gjelder i det språk man oversetter til. Det har også vært gjort. Det hebraiske nabi (profet) og det greske baptizo (døpe) er begge tatt i bruk på santali. Eller man kan forsøke å lage nye ord etter de regler for orddannelse som hersker i språket. Det har man tydd til for slike ords vedkommende som samvittighet, helliggjørelse etc. En tredje utvei er å ta et ord som språket allerede eier, men legge et nytt innhold inn i det. Det greske nye testamente gir oss jo mange eksempler på denne fremgangsmåte. Vi kan jo bare tenke på begreper som logos og ekklesia. I den santalske oversettelse har denne utvei vært benyttet når det gjelder enkelte av embetene i kirken. For å gjengi det greske episkopos (biskop) har man tydd til et ord som på santali nærmest betyr en oppsynsmann. For presbyteros (eldste) et ord som betegner en gammel ærverdig mann.

Hvilken av disse tre muligheter man skulle gjøre bruk av, har til tider vært gjenstand for inngående debatt. At fremgangsmåten her kan komme til å innvirke på forståelsen av selve det begrep som

ligger til grunn er vel uunngåelig. Et interessant eksempel på de synspunkter som kan gjøres gjeldende i et slikt spørsmål som det nettopp nevnte, er prof. Mollands bemerkninger til den norske bibeloversettelse av 1904. I Sir Frederic Kenyons bok «Bibelen», som er kommet i norsk oversettelse, har prof. Molland skrevet et anhang om norske og danske bibeloversettelser brukt i Norge. Han sier der om oversettelsen av 1904 at der er brukt norske ord for biskop (tilsynsmann), diakon (menighetstjener) og presbyter (eldste), og føyer så til at disse nytestamentlige embeter fikk på denne måte et lavkirkelig, for ikke å si frikirkelig, preg.

Vi har nevnt endel av de vanskeligheter oversetterne sto overfor. Vil man gjøre seg disse riktig levende, skal man først lese Genesis og deretter Romerbrevet. Det er en stor nytelse å lese Første Mosebok på santali. Det er som det skulle være en santal som forteller, og man merker lite til at det er oversettelse. Den har en ekte santalsk dåm over seg. Når man derimot kommer til Romerbrevet, kan det mange ganger knipe med å forstå hva det menes, selv om man forstår de enkelte ord. Med all respekt for oversetteren, så er det noe knotet over det. Man støter rett som det er på lagede ord. For abstrakt tenkning egner santali seg ikke. Etter å ha drøftet språket inngående, slutter Bodding sine innledningsbemerkinger i grammatikken med å reise følgende spørsmål: Vil santalene i det hele være i stand til å utvikle seg til et kulturfolk uten å anta et fremmed språk? Det må man kalle tragiske overveielser, på bakgrunn av hans store innsats for å bevare folkets språk!

Vanskelig kan det være når språket ikke eier ord eller begreper for de sannheter som skal oversettes, men like vrient blir det ofte fordi santalspråket på sine områder er så meget rikere og mer nyansert enn grunnspråkene. Det vil imidlertid føre for langt i denne artikkel å komme noe nærmere inn på det. Her skal bare nevnes et enkelt eksempel. Det gjelder pronomenene. Nå har vi på santali både entall, total og flertall. Men dernest har både total og flertall eksklusive og inklusive former av pronomenet. I beretningen om Jesus som stiller stormen på Genesareth sjø fortelles det at disiplene ropte til Jesus: Mester, *vi* går under. Hva mente disiplene med dette «*vi*»? Inkluderte de Jesus eller ekskluderte de ham? Ja, det blir man

nødt til å ta standpunkt til for overhode å få det oversatt til santali. Hvilke spekulasjoner der ligger til grunn for at Skrefsrud og Bodding har brukt det *eksklusive* «vi» for Matteus' vedkommende, men det *inklusive* «vi» for Markus' og Lukas' vedkommende, er det vanskelig å bli klar over. At dette forhold nemlig skulle bero på tilfeldighet, synes urimelig, så grundig som de arbeidet. At spørsmålet ikke har vært lett for oversetterne å bli klar over, vitner bl. a. oversettelsene av Det nye testamente til madagassisk om. Gassisk har samme problemet, og der har oversetterne alle sammen anvendt det *eksklusive* «vi».

Til slutt skal nevnes at santalene skiller mellom det som er animat og det som er inanimat, og dette forhold påvirker hele den verbale konstruksjon. Når så deres begreper om animat og inanimat i enkelte tilfelle er temmelig uforståelig fra en européers synspunkt, kan det skape vanskeligheter. Ørevoks f.eks. er etter santalsk tankegang animat. Men ånd derimot er inanimat. I Det gamle testamente har Bodding tydd til både animat og inanimat konstruksjon av Ånden, i. e. Den hellige ånd. I Det nye testamente tvang jo simpelthen forståelsen av Ånden som person oversetterne til å konstruere animat selv om dette egentlig er i strid med språkets regler.

Det var et kjempearbeid som ble ferdig da Bibelen endelig forelå på santali, og når resultatet ble så vellykket som det ble, så skyldtes det Skrefsruds og Boddings utrettelige arbeid med å trenge inn i folkets språk og tankegang. I sin kjente bok «The Christian Message in a Non-Christian World» sier dr. Kraemer: «Misjonæren må ha en utrettelig interesse i folkets religion, tanker, følelser, sed og skikk, kort sagt, i alt som angår det folks liv han arbeider iblant.» Det var det disse pionérene hadde. Det var derfor de også drev sosiologiske og antropologiske studier. Her ser vi sammenhengen og berettigelsen av også den mer forberedende del av deres arbeid.

Det var som nevnt i 1914 at hele Bibelen forelå på santali. Men så snart misjonsarbeidet startet, meldte kravet om elementære bøker i kristendom seg. Noe av det første som forelå, var Luthers lille katekisme, en bibelhistorie og dessuten en liten samling salmer og sanger, alt sammen Skrefsruds arbeid. Særlig er det på sin plass å nevne den betydning bibelhistorien har hatt. Få bøker har opplevd

så mange opplag. Det er Volrath Vogts kjente bibelhistorie som er oversatt. Senere opplag med illustrasjoner av Skovgaard.

Det lille sanghefte var også av stor betydning. Santalene er musikalske og glad i sang. De har lett for å lære våre vesterlandske melodier, og er glad i dem. Men dessuten har de en skatt av folkemelodier som Skrefsrud straks gikk i gang med å skrive ned. Han satte kristelig tekst til mange av dem. Ved nesten hver utgave av sangboken vokste den i omfang. Utgivere og redaktører etter Skrefsrud har Bodding og Gausdal vært. Det er også disse tre misjonærer som har levert de fleste bidrag til den salmebok på 546 nummer som vi har i dag.

Skrefsrud var på mange måter forut for sin tid. Det viser han også i sitt syn på folkemelodiene. Han tok dem med engang i bruk. Nå ca. 100 år etter gjøres det mye vesen av dette: å bruke folkets egne melodier. Også salmer og sanger skal kles i indisk drakt.

Det er blitt karakterisert som et «masterstroke» av Skrefsrud på den måte å kristne folkemelodiene. Og det var det vel også. Men at en slik dristig bruk av noe som var sterkt sammenbundet med hedensk skikk, og da særlig med til dels usedelige danser, også kan ha sine faremomenter, er der mye som tyder på. For santalene betyr ikke teksten mest. Det er melodien, rytmen som opptar ham. Hvor tilsynelatende ubetydelig teksten kan synes å være, fremgår av det faktum at hedningene undertiden i deres danser beveger seg til teksten av de sanger de har hørt blant de kristne.

Til sist skal nevnes utgivelsen av kristelige blad. Allerede i 1890 begynte de gamle å utgi et blad som de kalte «Santalvennen». Det kom mer eller mindre regelmessig en gang i måneden inntil 1904. Da gikk det inn. I 1922 begynte så igjen et blad å komme ut, og det har siden kommet regelmessig. Det var et månedsblad til 1934. Fra da av kom det hver 14. dag og ble organ for Santal Christian Council, en sammenslutning av alle misjoner som arbeider blant santalene. I 1933 hadde det 800 tingere. I begynnelsen av 1946 hadde det 3 000 betalende abonnenter. Det er mange for et kristelig blad i India, og ganske særlig når man tenker på at de kristne i alle santalmisjonene tilsammen utgjør ca. 50 000.